

Nr 305.

Godkänd av första kammaren den 3 juni 1926.

Godkänd av andra kammaren den 3 juni 1926.

Riksdagens skrivelse till Konungen, angående beredande av en tryggare ställning i rättsligt hänseende åt biträdande lärare vid folkskolor och lärare vid mindre folkskolor.

(Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.)

(Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.)

T i l l K o n u n g e n .

I en inom riksdagen väckt motion har framställning gjorts i syfte att utredning måtte komma till stånd, huruvida och på vad sätt en tryggare ställning i rättsligt hänseende må kunna beredas biträdande lärare vid folkskola och lärare vid mindre folkskola.

I den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver har utlåtande i ärendet inhämtats från skolöverstyrelsen, varjämte Sveriges allmänna folkskolläreförenings centralstyrelse beretts tillfälle att inkomma med yttrande över motionen.

Som motionärerna framhållit hava de biträdande lärarna vid folkskola och lärarna vid mindre folkskola icke samma trygga ställning i rättsligt avseende som övriga lärargrupper. Anledningen härtill är att söka i den lösliga ställning, som de mindre folkskolorna och de s. k. biträdande lärarbefattningarna intaga i skolsystemet. Ifrågavarande lärare kunna jämlikt 33 § mom. 2 gällande folkskolestadga av skolråden entledigas, när deras befattningar genom en i behörig ordning godkänd omorganisation av skolväsendet skola förändras till folkskollärary- eller småskollärarytjänster eller ock indragas.

Beträffande lärare vid mindre folkskola stadgas dock i 33 § mom. 3 folkskolestadgan, att, om en mindre folkskola ändras till en folkskola med småskola, skall lärare, som, då beslutet om förändringen vunnit laga kraft, i minst två år varit anställd tills vidare vid den mindre folkskolan och därunder tjänstgjort med nit och skicklighet samt fört en hedrande vandel, av skolrådet förordnas till ordinarie lärare vid småskolan utan iakttagande av den ordning, som i §§ 19—21 stadgas.

Genom den otrygga ställning nu ifrågavarande lärare sålunda intaga, placeras dessa i en undantagsställning, som måste synas dem orättvis. I samma mån som utvecklingen av skolväsendet fortskrider och därigenom mindervärdiga skol-

former ersättas med bättre, blir frågan om dessa lärares rättsliga ställning alltmer aktuell.

I likhet med skolöverstyrelsen och centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening finner riksdagen motionärernas krav på utredning av ifrågasvarande spörsmål väl motiverat. Riksdagen vill för sin del peka på några av de framförda förslagen till en lösning av denna fråga, vilka synas riksdagen böra i första hand göras till föremål för prövning.

Såsom en effektiv åtgärd för tillgodoseende av berörda lärares intressen har centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening föreslagit beredande av möjlighet för dem att utbilda sig till lärare vid egentlig folkskola. Till de tvååriga utbildningskurser, som äro avsedda att inrättas för småskollärarinnors utbildning till folkskollärarinnor, böra, synes det, dessa lärare äga företräde, under förutsättning att de uppfylla inträdesfordringarna. Riksdagen anser, att för skolans vidkommande ett dylikt tillvägagångssätt avgjort är att föredraga framför den hittills stundom anlitade dispensvägen. Härtill kommer, att dispens hädanefter icke torde kunna givas i samma utsträckning som tidigare, sedan tillgången på examinerade folkskollärare numera är mer än tillräcklig. Det synes riksdagen uppenbart, att den pedagogiska erfarenhet, som dessa lärare förvärvat under sin tjänstgöring, bör göra dem särskilt kvalificerade för verksamhet på folkskolstadiet, icke minst i omorganiserade mindre folkskolor.

Det stora antalet lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor — enligt skolöverstyrelsens statistik utgjorde den förra gruppen 2,506 och den senare 964 i november 1925 — utgör dock ett hinder för att ovannämnda åtgärd skulle innebära en lösning av frågan om beredande av en mera tryggad rättslig ställning åt ifrågasvarande lärare. Vid dessa kurser för småskollärarinnors utbildning till lärarinnor på folkskolstadiet kan plats endast beredas för en ringa procent av dessa lärare. För att förverkliga motionens syfte behöva även andra åtgärder vidtagas, ägnade att på ett mera effektivt sätt leda till det åsyftade målet.

Det synes sålunda önskvärt, att dessa lärare må kunna erhålla ordinarie befattning vid småskola inom det skoldistrikt, där de äro anställda, utan att småskolläraryrbefattningen i vanlig ordning kungöres ledig. Detta förfaringsätt följes redan nu beträffande småskollärare med ordinarie anställning, som i samband med skolväsendets omorganisation förflyttas till annan småskola inom distriktet.

Om emellertid en omorganisation av skolväsendet, som den i åberopade 33 § av folkskolstadgan avsedda, genomföres på så sätt, att folkskolavdelningens barn förflyttas till annan folkskola inom distriktet och den mindre folkskolan omändras till småskola, finnes ingen rätt för läraren att förordnas till ordinarie vid småskolan. Här synes därför ett tillägg erforderligt till folkskolstadgans 33 §.

Vidare synes det riksdagen, som om den anordningen bör prövas, om vid de tillfällen, då en mindre folkskola nedlägges och de tidigare där undervisade barnen överförs till en angränsande folkskola av B 2-form, som i samband därmed uppdelas i två läraravdelningar och sålunda övergår till B 1-form, läraren vid den nedlagda mindre folkskolan lämpligen må kunna vinna anställning vid den nyinrättade skolavdelningen.

I de fall däremot, då en mindre folkskola förändras till en folkskola av B 3-formen, en förändring, som endast innebär, att småskolläraren utbytes mot en folkskollärare, blir småskolläraren utan anställning vid ifrågavarande skola. Därest inom skoldistriktet annan småskollärartjänst finnes ledig, synes det önskvärt, att vederbörande lärare beredes ordinarie anställning där.

Vid inträffande förhållanden att lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor genom en omorganisation av skolväsendet icke skulle kunna beredas anställning inom skoldistriktet, har skolöverstyrelsen i sitt yttrande i ämnet framkastat, att dessa lärare borde överföras på indragningsstat, eller ock att sådana lärare efter ansökan och tjänsteålder skulle medgivas förtursrätt vid tillsättning av annan liknande tjänst, i första hand vid mindre folkskola inom riket. Mot anlitan av någon av dessa båda utvägar synas dock vissa betänkligheter kunna anföras. Den förstnämnda skulle medföra ganska betydande ekonomiska uppoffringar för det allmänna och den senare i viss mån kringräddade kommunernas inflytande på lärartillsättningarna. Riksdagen anser dock, att även dessa uppslag böra ägnas en mera ingående undersökning.

Vidare torde det förtjäna komma under allsidig prövning, huruvida icke sådana förändringar, som medföra indragning av biträdande lärares eller lärares vid mindre folkskolor respektive befattningar, må företagas i samband med dessa lärares avgång från tjänsten till följd av uppnådd pensionsålder, anställning å annan ort eller ock avgång av annan anledning, för såvitt ej vederbörande lärare beredes ordinarie anställning vid småskola inom distriktet.

På grund av vad sålunda anförts får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning, huruvida och på vad sätt en tryggare ställning i rättsligt hänseende må kunna beredas biträdande lärare vid folkskola och lärare vid mindre folkskola, samt att Eders Kungl. Maj:t därefter täcktes vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 3 juni 1926.

Med undersätlig vördnad.
